

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep.
0032 OSLO

Deres referanse:
Vår referanse: 22/00001-235
Vår dato: 18.10.2022

Fellesorganisasjonen (FO)
Mariboegate 13
0183 Oslo

Postadresse:
Pb. 4693 Sofienberg
0506 Oslo

Telefon:
+47 919 19 916

E-post:
kontor@fo.no

Bankgiro: 9001.06.35674

Bankgiro kontingent:
9001.08.71394

Org.nr:
870 953 852 MVA

fo.no

FOs innspill til regjeringens melding om fremtidens kompetansebehov i arbeidslivet (Utsynsmeldingen)

FO er fagforeningen for sosialarbeidere. FO organiserer nærmere 35 000 barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere.

FO takker for muligheten til å gi innspill til den kommende meldingen om framtidens kompetansebehov i arbeidslivet. Det er positivt at regjeringen vil kartlegge behovet for kompetanse og FO ser fram til resultatet av kartleggingen som etter planen legges fram i en melding til Stortinget våren 2023.

FO organiserer medlemmer i de fleste velferdstjenester, blant annet barnevern, Nav, rus og psykisk helse, forebyggende tiltak og oppsøkende virksomheter, i skolesektoren, i helse- og omsorgstjenestene og andre tiltak for mennesker med ulike funksjonsvariasjoner, herunder utviklingshemming. Vi deler bekymringen over mangel på kompetanse og ansatte. Mange av våre medlemmer melder om store utfordringer mht å rekruttere ansatte med nødvendig kompetanse.

Velferdstjenestene står overfor store utfordringer framover. Behovet for tjenester øker, samtidig opplever vi at de økonomiske rammene reduseres. Det mangler kvalifisert personell og det oppstår stadig nye krav og forventninger til tjenestene. Ny teknologisk utvikling gir nye muligheter, men er ikke tilstrekkelige alene. Forebygging og tidlig innsats, utvikling av koordinerte og sammenhengende tjenester og planmessig oppgavedeling og kompetanseutnyttelse er viktige løsninger på utfordringene

FO vil særlig trekke fram utfordringer knyttet til noen områder hvor sosialfaglig kompetanse må vektlegges i videre arbeid med meldingen.

Sosialfaglig kompetanse i Nav

Ansatte med sosialfaglig utdanning er i mindretall i Nav. Mye kritikk rettes mot Nav og FO mener det er behov for en helhetlig gjennomgang, med særlig oppmerksomhet på kompetansen hos ansatte. Nord Universitet¹, har på oppdrag fra FO, gjennomført en undersøkelse som viser at en større andel brukere i Nav har store bistandsbehov, og at det er ressursknapphet og kapasitetsutfordringer. Dette krever både økt kompetanse og mer midler for å sikre forsvarlig oppfølging av brukerne.

Nav's mål og organisering av samarbeidet med brukerne, bygger på individfokus med en strategi for å løse den enkeltes tilknytning til arbeidslivet. Over tid har Nav lagt større vekt på sammenhenger mellom utfordringer i familien, barnefattigdom og mulighetene for varig sysselsetting. Likevel bruker Nav i liten grad analyser og metoder i sosialt arbeid knyttet til det kollektive og samfunnet/lokalsamfunnet. Dette utfordrer og begrenser fagets utøvelse og kan gi faglige og etiske dilemmaer for sosialarbeidere i Nav. FO ser behov for å satse mer eksplisitt på sosialfaglig kompetanse i Nav med sikte på å løse Navs samfunnsmandat og faglige oppgaver.

Barne- og oppvekstreformen

Nye kompetansekrav i barnevernet stiller krav om at ansatte i kommunalt barnevern innen 2031 skal ha master eller relevant videreutdanning, og ansatte i barnevernsinstitusjonene ha minimum utdanning på bachelornivå. Vi er langt fra å nå det målet og det er ikke tilstrekkelig planlagt for hvordan vi kan nå det. Reformen legger stor vekt på satsing på forebygging, og dette krever både økt kompetanse og flere ansatte i oppvekstsektoren som barnehager, skoler og på fritidsområder.

Situasjonen blir ikke mindre utfordrende ved at det er høy turnover i barnevernsfeltet². Barne, ungdoms- og familiedirektoratet har nylig gjennomført en undersøkelse som peker på sentrale årsaker til dette. Det handler for eksempel om høyt arbeidspress, for lav lønn i forhold til ansvar og belastning, for lav lønn i forhold til alternative arbeidsgivere og arbeidet i seg selv er psykisk belastende kombinert med utfordringer knyttet til ledelse og organisering.

Kompetanse i helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

Personer med utviklingshemming får ikke de helse- og omsorgstjenester de har behov for og krav på. Kvaliteten på tjenestene er lav¹. Tjenestene er ikke individuelt tilpasset, og det er alvorlig kompetansemangel. Personer med utviklingshemming har svakere rettssikkerhet og dårligere levekår enn øvrig befolkning.

FOs kartlegging av kompetanse i kommunale tjenester til personer med utviklingshemming er oppsummert i rapporten *Ingen tid å miste*³. Undersøkelsen konkluderer med at kun 28 prosent av arbeidsstyrken i tjenestene til personer med utviklingshemming har treårig helse- og sosialfaglig høgskole- og/eller universitetsutdanning. Kun 10,7 prosent av de ansatte er vernepleiere til tross for at utdanningen er målrettet for bistand til denne gruppen. Nesten 30 år etter ansvarsreformen for utviklingshemmede med mål om normalisering og gode levekår er dette nedslående. En forutsetning for å lykkes er kompetanse i tjenestene. FO har på bakgrunn av undersøkelsen konkludert med at det mangler 20.000 vernepleiere i

¹ Undersøkelsen er foreløpig ikke publisert. Den forventes publisert i begynnelsen av 2023.

²

https://www.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/barnevern/turnover_blant_ansatte_i_barnevernet_hv_orfor_slutter_sa_mange_en_nasjonal_omfangsundersokelse.pdf?_gl=1*1idirm8*_ga*NDM3NjMyOTEwLjE2NDIwNzk2MDQ.*_ga_E0HBE1SMJD*MTY2MzY3NTQxOC4yOC4xLjE2NjM2NzU0NTUuMC4wLjA.

³ [Rapport komp i tjenester til utviklingshemmede.pdf \(fo.no\)](#)

Norge for å dekke dagens behov. Det er behov for økt utdanningskapasitet i mange år fremover.

Oppgavedeling og kompetansesammensetning i spesialisthelsetjenestene

Vi mener våre utdanningsgrupper er utnyttet ressurs i spesialisthelsetjenestene. Våre medlemmers sosialfaglig kompetanse bidrar til å styrke den helhetlige kvaliteten på tjenestene, og kan også gi viktige bidrag i omdisponering av helsepersonell.

Vi mener at spesialisthelsetjenestene generelt har et for snevert helsefokus som ikke i stor nok grad ivaretar den sosiale dimensjonen hos den enkelte. Vi er av den oppfatning at sosialfaglige perspektiv og mer tverrfaglighet vil styrke tjenestene. Dette viser også Nord universitets gjennomgang. Avtalte årsverk for vernepleiere i rusinstitusjonene har de siste ti årene steget gradvis år for år, mens barnevernspedagogers og sosionomers andel av årsverkene er noe redusert i offentlige institusjoner. Det samme utviklingstrekket finnes innenfor offentlige institusjoner i psykisk helsevern, selv om det er noe mindre tydelig. I ruspoliklinikkene har både andelen sosionomer og vernepleiere sunket, mens andelen sykepleiere, leger og psykologer har steget. Dette er en alvorlig utfordring for gode helhetlige tjenester, spesielt innenfor rus og psykisk helse, men også innenfor somatikken. Vi mener vi ikke kan redusere utfordringene knyttet til rus og psykisk helse i samfunnet dersom vi ikke har en helhetlig inngang der vi ser på sammenhengene mellom individet og samfunnet personen lever og vokser opp i. Sosialfaglig arbeid handler nettopp om dette, og derfor må tjeneste ivareta et tverrfaglig og tverrprofesjonelt perspektiv.

Å forebygge psykiske problemer, mener vi bør få større plass enn det har i dag. Derfor må det satses mer på forebygging og tidlig innsats. Ikke minst er barnehage og skolen viktige arenaer hvor miljøterapeuter og ansatte med sosialfaglig kompetanse er en viktig ressurs. En investering i tiltak tidlig forebygger psykiske lidelser på et senere tidspunkt og er lønnsomt ikke minst for den enkelte, men også for samfunnet.

For å svare opp utfordringene skissert ovenfor trengs det innsats på flere områder:

- Utdanningene vi representerer må både være forskningsbaserte og svare opp velferdstjenestenes behov. Utdanningene må ivareta et høyt akademisk nivå samtidig som de er praksisnære. Det krever tilgang på gode praksisplasser og forpliktende samarbeidsavtaler mellom utdanningsinstitusjonene og kommunene.
- Det må etableres nok studieplasser på grunnutdanningene som sikrer kompetanse i hele landet og utdanningene må ha tilstrekkelig finansiering.
- Fleksible utdanninger som sikrer at de som ikke er kvalifisert, men som i dag jobber i tjenestene, får tilrettelagt for å ta høyere utdanning der det er behov. For eksempel bør flere få mulighet for å ta relevant utdanning gjennom deltidsstudier, arbeidsplassbasert utdanning, desentraliserte studier ol.
- Tilstrekkelige etter- og videreutdanninger som sikrer framtidig kompetansebehov. Det gjelder særlig for å nå lovpålagt kompetansekrav i barnevernet.
- Personell med fagkompetanse må brukes på en mer hensiktsmessig måte enn i dag, blant annet ved å sikre bedre oppgavefordeling i helsetjenestene. For eksempel er sosialfaglige profesjoner helt avgjørende personell for å sikre forsvarlige helse- og omsorgstjenester. FO mener sosialt arbeid og sosialfaglig kompetanse blir underbrukt i helsetjenestene, og at en mer hensiktsmessig arbeidsfordeling mellom de ulike profesjonsgruppene kan frigjøre tid og kapasitet hos for eksempel sykepleiere og leger.
- Vektlegging av samarbeid mellom de ulike fagområdene, og en satsning på tillitsreform som bidrar til å utvikle tjenester nedenfra og løse opp i uhenksomme maktstrukturer og fjerne rapporteringskrav som reduserer det faglige handlingsrommet.

- En kompetansepolitikk som støtter opp under det grønne skiftet må blant annet vektlegge kunnskap og kompetanse om bærekraft og grønt skifte. Dette må inn i forskriftene til helse-, sosial- og velferdsutdanningene.
- Endret fokus på ressursbruk fra kostnadskrevenende behandling og reparering til mer forebygging. Mange er bekymret for økte forventinger til barn og unge. Konsekvenser av å ikke lykkes i skole og arbeidsliv er store, ikke minst for den enkelte, men også for samfunnet. Utenforskap koster mye på sikt. Å investere i gode tjenester som bidrar til å forebygge psykisk uhelse og utenforskap og sikre tjenester som setter unge i stand til deltagelse i arbeidslivet, er derfor lønnsomt.
- Det må sørges for nok ressurser i tjenestene slik at det er mulighet for godt faglig arbeid, og ikke minst nok personell.
- Tillitsreform må etableres som grunnlag i velferdstjenestene. Regjeringen har i mange sammenhenger sagt at dette er en viktig reform. Kompetanse og tillitsbasert styring er forutsetninger for å lykkes med tillitsreformen. Det må følges av systematisk kompetanseoppbygging og utvikling som sikrer faglighet i tjenestene.

Med vennlig hilsen

Sign
Mimmi Kvisvik
Forbundsleder

Sign
Inger Karseth
Rådgiver